

Ljubica Arsić

**PROČITANO
SA
USANA**

■ Laguna ■

Copyright © 2020, Ljubica Arsić
Copyright © ovog izdanja 2020, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Sadržaj

ALADINOVA ČAROBNA LAMPA

Aladinova čarobna lampa	11
Zagrljaj žene-pauka	15
Venera sa razbijenim vrčem	18
Školjke iz Nea Rode	22
U magarećim godinama	25
Kazanova je bio ljudožder	28
Njihove verenice	34
Voleti kao u knjigama	38
Društvo Nostradamusovih obožavalaca	41
Igrate li tango?	46
Tugaljiva moć crnog luka	50
Intelektualac u plitkoj bari	54
Lica koja traže pisca	59
Pesnici i žal	63
Orfejeva pustolovina	66

Pisanje po vazduhu	70
Travka večne mladosti	73

PROČITANO SA USANA

Tajne u životu drugih	79
Madona u carstvu muškaraca	83
Četkica od mesa	87
Svi smo voajeri	91
Veština tetoviranja	97
Pročitano sa usana	100
Guliver i Liliputanka	104
Ljubavna alhemija	107
Beatriče je suviše daleko	110
Strah i odvažnost	116
Sfingina zagonetka	120
Nevesta i medved	124
Muške senke ženskih gradova	128
Ko se boji vuka još	136
Doterivanje tela	139

DOSKOČITI, MAKAR I PISANJEM

Ružne reči umesto lepih bombi	147
Zašto su žene veštice	152
Priče pariskog podruma	159
Zagonetni osmeh i neobuzdani smeh	163
Naš praznični bioskop	169
Punjeni fazani i pečene ševe	173

Tigar u kući	178
Soba za lutke	189
Bajka i nasilje	193
Video-igrice	197
Doskočiti, makar i pisanjem	200
Ogledalo od mastila	203
Zlatno uže	212
Stid i opsednutost	216
Šta je sreća	224
<i>O autorki</i>	230

**ALADINOVA
ČAROBNA LAMPA**

Aladinova čarobna lampa

Volela sam da pre spavanja čitam bajke, naročito onu o Aladinu. Iz utrnulog dremeža u kojem sam, s vremenom (kao da je to zauvek), naučila da se polako opraštam od sebe spavajuće, budio me je strašan glas iz lampe: „Zvao si me, Aladine.“ Ko li je to u lampu ugurao Duha, koji se, poput krecavog plamička, pojavljivao iz zumbulasto povijene pipe?

Bog, samo Bog je mogao da ugura Duha u Aladinovu čarobnu lampu, samo on ume da u tako majušan prostor sabije toliku snagu. Čime? Pa sigurno nekom posebnom četkom.

Molila sam gospodara lampe da bez preke potrebe ne priziva Duha jer je moć moćnija u odlaganju nego u ostvarenju, a i plašio me je staklasti sjaj beonjača tog stvorenja, pa sam mu, prekrstivši pitomijim imenom tog buljavog Bin Ladenovog pradedu, zapovedala pre nego se otisnem na drugu stranu: „Ne igray se vatrom, Miladine.“

Miladin je bio seljak uvek crvenog, kao oprljenog lica, sa šajkačom navučenom na čelo, koji nam je donosio paradajz iz Valjeva. Baka je, pre nego što bi usula prokuvan gusti sok,

dugo prala flaše sabijajući na dno oštrom valjkastom četkom okca sunca koja su se nahvatala po staklenim stenkama, gurajući tom četkom u moje sećanje vrelinu paradajskog leta, plamenu knjigu koja se ne čita samo očima već i jezikom i npercima, sa žučkastim semenkama umesto slova i ponekom slučajno zalutalom kožicom.

U bakinom kivanom paradajzu bila je smeštena Bergsonova filozofija vremena. U gutljaju onog ređeg soka pokazivala se cela godina, u ukusu gustog i prokuvanog svega nekoliko trenutaka. Uvek sam to dobro razlikovala. Za mene nikad nisu bile iste nedelja čekanja i bivanja. Osećam dobro šta za majku čije je dete progutalo šnalu znači sekunda, čitav sat za ljubavnike, koliko traje pogled i okret za kolima koja odlaze ulicom.

Preterana razlivenost vremena u bajkama budila je ne-strpljenje. Uvek bi počinjala onim: „Bio jednom jedan“, a zatim je to prežitko vreme natapalo poroznu zemlju sporim kraljevićima i njihovim podvizima, sve dok zmaj ne bi iznenada bljunuo plamen i oprljio lagodnu ležernost najmlađeg kraljevog sina. Ni retko ni suviše gusto, baš kao bakin paradajz. Vreme u knjigama ima onu zgusnutost sličnu magmi pre „Velikog praska“. Da je prvobitna vatrena lopta bila samo malčice homogenija, ne bi se stvorila nijedna galaksija, a da je bila samo za dlaku manje homogena, galaksije bi se kao vrtoglavi bučkuriš rasule i istrošile.

Vreme u knjigama slično je kivanom paradajzu u flašama. Iz crvenog plamička sećanja pravi se naša zimnica. Knjige moraju da postoje. Čemu posmatranje ako se ne može pisati o onome što se videlo? Koji je smisao doživljaja ako se ne može pisati o onome što si doživeo?

Plamen šibice u filmu Dejvida Linča *Divlji u srcu* „pali“ sećanje Lule i Sejlora, njihovo sećanje koje je oslobođeni

duh iz lampe, plamen i vatra zmaja što čuva mračni dvorac, njihovu prošlost. Lajtmotiv šibice kojom ovi ljubavnici pale cigarete u krevetu posle ljubavi opominje da se ljubav, kao cigareta, popuši, zaboravi ali i opet zapali. Život u svakom trenutku može da se pretvori u jedno ništa, kao što iza izgo-rele šibice ostaje ugljenisano drvce, ali je naša moć da palimo šibice i želja: *Neka bude svetlost* mnogo jača od malodušnog odustajanja „neka ne bude“. To je zato što je vatra istovremeno opšta i intimna, što živi u našem srcu kao blistavost raja i opekotine pakla.

Luckasti razgovori Sejlora i Lule posle seksa romantično parodiraju Frojdovo shvatanje o vatri libida, koja spaljuje prepreke prisećanja. Blesak sećanja je u osnovi svake intimnosti, koja nas vodi do duboke prošlosti gde smo i sami bili plamen i krčkali se u alhemičarskom kotlu.

Duha u lampi slika i Gistav Flober, opisujući kočiju madam Bovari u kojoj se, sklonjena spuštenim zavesama od pogleda prolaznika, Ema vozi sa svojim ljubavnikom.

U tesnom mračnom prostoru sabijena je njena čežnja za ljubavlju o kojoj je čitala u knjigama, u kabinu kočije stalo je sve što joj je bilo potrebno. Prolaznici su razrogačenih očiju posmatrali kola koja se neprestano pojavljuju, zatvorena kao grobnica, ljuljajući se kao lađa. U jedan čas, kaže Flober, kad je sunce najjače bacalo zrake na posrebrene fenjere, pomolila se gola ruka i pobacala listiće pocepanog pisma. To je bila Emina ruka, koja je otkopčavanjem dugmeta na haljini, pokušala da za nekog muškarca otkopča i dušu.

Flober ovom slikom upozorava da je mnogo više kibicera nego onih koji se voze, da pet minuta Emine vožnje i onog prolaznika koji gleda kočiju nisu isto vreme. Pisac opominje da je bolje zagnjuriti glavu u živo blato nego stalno kliziti po pokorici.

Iskustvo palikuće uči da je mnogo više onih koji gase plamen, onih koji posmatraju nego onih koji pristaju na male požare duše izazvane životom i književnošću. Život i knjige uvek izvlače iz nevolja. Uvek čuvaju u rezervi neko iznenađenje. Mogu da u paramparčad razbiju našu patetičnu potrebu za moralnošću i licemernom postojanošću, žal za izgubljenom čednošću. Ne možemo da živimo i vazda radimo sa nezadovoljnom težinom i ambicijom da se poseduje andeoska savest.

Uvek će postojati neka ruka što trlja lampu iz koje će se začuti: „Zvao si me, Aladine.“

Zagrljaj žene-pauka

Zamislite da ste u zagrljaju žene-pauka dok je pred vama noć iguane.

Ako odbijate da u sebi budete zoomorfne perverzije, podsetite se knjige Manuela Puiga *Poljubac žene-pauka*. U tunjavom polumraku zatvorske ćelije dvojica sapatnika pokušavaju da kroz prepričavanje omiljene melodrame prebrode noć i batine, a poljubac koji sledi posle ovog čudnog zavođenja muški je i dlakav, sličan paukovom telu, zato nije nikakvo čudo da od aranhofobije boluju uglavnom žene.

Iguana Tenesija Vilijamsa izbrijana je i glatka, poput antičkog kipa, što joj nimalo ne oduzima muškost. Naprotiv, budi maštu oba pola.

Preplanula tela dvojice prijatelja, luckastim i raspojasa-nim igrama na pesku i u hotelskoj sobi, nerviraju smernu nastavnicu Dželkes, rekonvalescentkinju od nedavnog nervnog sloma, čija je lična životna strast čvrsto uvezana kanapčetom, kao vrat iguane koju, iz dokonosti i sadizma prirođenih deci, muče gazdaričini sinovi. Letovanje se pretvara u silovanje,

nervni slom u poraz tela kažnjenog snagom starijeg muškarca i potopljenog u pomračenje nastavnicičina uma.

Jarost jednog muškarca iz ove Vilijamsove priče, pretočene u film, opovrgava maksimu mazne Blanše iz njegovog *Tramvaja zvanog želja* – da dame uvek polažu nadu u ljubaznost stranaca. Stranci nisu nimalo ljubazni, naročito ne u ovoj drami. Osim toga, Poljak Kovalski, koga u filmu igra nenadmašni Marlon Brando, previše se znoji, mišićav je i bezobziran kao kakva životinja, previše izazvan da bi vodio računa o romantici zavođenja i poljupcima.

Književni junaci se retko ljube, a ni njihovi poljupci nisu ništa epohalno. Odmah ističem izuzetak: Marija Vargasa Ljosu. Njegova *Pohvala pomajci* prepuna je valjuškanja i uživancija, uz vlažne i plahe poljupce koje posinak Fončito deli putenoj pomajci spremnoj da podjednako blagosilja posinkovo i muževljevo carstvo. Umesto Vargas Ljosine pohvale čulnosti koja vrca kao med iz saća, kod Pasternakovog *Doktora Živaga* poljubac veka koji Lara neće zaboraviti čitavog života dešava se u snežnoj ruskoj noći, dok pršti suvi sneg.

Pokušavam i nikako ne uspevam da zamislim kako se, umesto svojih junaka, ljube pisci. Borhesa i Gogolja ne mogu da dočaram ni u snu, čak ni Artura Milera, iako mu je venčana žena, lepa Merilinka, bila najveći simbol seksa svih vremena.

Kod naših pisaca možda stvari bolje stoje, što pripisujem bliskosti mentaliteta, mada surovog, koji nerado deli poljupce. (Andrić, što da ne, Crnjanski kad nije u bluz mudu, Bora Stanković, o da!).

Ne uspevam da zamislim ni Nabokova, neumornog lovca na leptiriće, čiji je prah krilaca sličan peludu s nasunica njegovih nimfeta. Strast poljupca, koji bi u Lolitinom slučaju bio krajnje pedofilni akt, zamenjuje se onim

naivno-bezobraznim zvukom (švić) lastiša na gaćicama, kad ga devojčurak prstićem odigne i pusti na goli struk.

Poljubac je kao struja, opire se svakom opisivanju. On je, pre svega, stvar dodira a ne očiju jer se dešava u nečijem unutrašnjem mraku u kojem se ukusom proba drugo biće.

Pisci kao bumbari lebde, letuckaju oko poljubaca. Ponekad se, da bi ovladali letenjem, koriste, kao Maestro kod Bulgakova, i veštičjom pomadom. Prizemljaju se naglo, u hemingvejevskom safariju i sa snajperom, suviše depresivni da bi se ljubakali, ali ipak spremni da spuštanje kapaka na ženskim očima zamene prizorom samrtnog trzaja precizno pogodene antilope.

Venera sa razbijenim vrčem

Odmah posle zbrke stvaranja sveta, između zemaljskih magli i vatrenih, repatih kometa, pojavilo se ljudsko telo. Na početku ono nije želelo da govori ni da sluša, već jedino da bude obgrljeno i obavijeno, istovremeno da i sâmo grli i obavija. Samo da se bude čovek u zemaljskom smislu, kao biljka, potok ili crv, sa ramenom i dojkom na kojima su utisnute žilice, promenljivost molekula a trajnost atoma, čvrstina same zemlje.

Kasnije se to telo iz Nojeve barke, nasukane na vrh jedne velike planine, seli na postolja antičkih statua pa na bilborde velikih gradova. Postaje nešto što se iz našeg vida, potpuno oslabljenog treperenjem televizijskih ekrana, polako povlači, postaje utopija, svima nama toliko potrebna: telo koje želimo da pomilujemo.

Kada se u opereti *Plava Venera* Zolina Nana pojavljuje pred publikom, svi postaju jedan drhtaj, dodir i uzdah jer, kako nas pisac obaveštava, Nana je gola. Ne sasvim, već je prekrivena tankim ogrtačem, onom magličastom koprenom

kroz koju svaki muškarac gleda ženu, ispod kojeg svetluca njeno prekrasno telo. Upravo je rođena kičasta Venera u liku skupe prostitutke koja je Olimp bacila u blato, a moćne bogove pretvorila u karnevalske spodobе.

Vreme industrijskog progressa upravo se sprema da degradira stare mitove, ponudivši publici, koja je 1867. došla u Pariz na Svetsku izložbu, skupocene proizvode kao dokaz industrijske i političke moći Drugog carstva, i to usred Pariza, prestonice izobilja i zadovoljstva. A živo Nanino telo, kao ona naslikanih Venera, može se kupiti za novac.

Pogledajmo još jedan prizor iz Zolinog romana. U njemu golo telo još ima svest o svojoj nagosti. Nana je pred ogledalom potpuno gola dok je grof Mife osmatra, gledajući kako to ona gleda sebe. Dolaskom novog doba telo prestaje da bude uzbuđeno svojom nagošću. Na velikim uličnim panoima natkriljuju nas groteskne poze, grčevi sa splava Meduza, ukočen Kirkin osmeh.

Devojka reklamira prsluče: koliko izazovna toliko i trpeljiva, poslovna u svojoj privlačnosti i ravnodušna u žudnji. Ona je svim telesnim ukrasima snabdevena sprava za trening. Ona je omamljujuća nezainteresovanost, uređaj za reciklažu sterilnog seksepila. Priželjukujemo da u tržišnoj razmaženosti kupimo njeno telo, ne zbog sumnjivih prohteva, već da u ono što je tako žalosno vaspitano za prazninu umetnemo celo naše biće. Jer, kad hodamo u susret tuđim telima, opažamo koliko je njih istrto i nečitko, koliko se lako, kao imena slučajnih prolaznika, mogu zameniti jedno drugim. Susrećemo prazna odela koja još pamte oblik tela.

Odelo i golo telo? Iako se rimuju, ove dve reči su dva kraja sveta. Kada je video sliku *Doručak na travi* Eduara Manea, na kojoj ženski akt, sa dva obučena muškarca, netremice gleda u zamišljenog posmatrača, Zola je očajno uzviknuo,

Žan Batist Grez, *Venera sa razbijenim vrčem* (1771)